

Ե Ի Թ Ա Ղ Ա Կ Ա Ն Ք

(Շարունակութիւնն:)

Ե.

ԵԻԹԱՂԱՆ ՆՈՒՍԱՆՑԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Quod autem de textus S. in particulas distinctionibus iam verba facimus, illud omnino notandum, ab initio canonis N. T. ad exitum fere saeculi quarti, textum graecum Actorum et Epistolarum, continuo quodam tenore ductuque exaratum incessisse; nullis capitulis, alteriusve generis insignioribus segmentis distinctum (Mill, Nov. Test., prol. 905). Սոյն գործին առաջին անգամ ձեռնարկեց, ինչպէս տեսանք, անանուն հայր մը, որ Եւթաղի հաւաստումով, աշխատասիրեց նախ «զգլիոցն դիր», միեւնոյն հայրն էր անտարակոյս որ գլխակարգութիւններն ալ յօրինեց ու գետեղեց զանոնք ad oram codicis (Mill, անդ): Եւթաղ օգտագործեց անանունին այս աշխատասիրութիւնը, ինչպէս ինքն անձամբ կը յայտարարէ՝ «Նախ զգլիոցն դիր կարգեցուք, զոր ուրուհի իմաստունը եւ քրիստոսասիրի ի հարցն մերոց աշխատեալ է», կամ՝ «ի հարցն եւ ի փարդասպետաց զաւրիմակն եւ զսրայման ընկալեալ եւ շահեալ ձեռն ի գործ արկանեմք նիազութեամբ գլխակարգութեամբ¹»: Նոր Կտակարանը լուսանցագրութիւններով այսպէս յատուկ գլուխներու բաժնելով ու գլուխները ստորաբաժանումներու ենթարկելով չգուցաւ սակայն Եւթաղ, այլ ինչպէս նկատեցինք, նախաձեռնութիւնն ունեցաւ² Նոր Կտակարանի միապաղաղ բնագիրները բաժնելով ինքնաշատուկ լուսանցագրութիւններով որոշ ընթերցումներու, նոյնպէս հեթանոս եւ քրիստոնեայ հեղինակներու հետեւողութեամբ՝ աներու կամ ստիքներու³: Իր կազմած աստուածեղէն վկայութեանց բովանդակութիւններն ալ գետեղեց ի լուսանցս բնագիրներու կողքին եւ վերջապէս Պաւղոսի թղթոց լուսանցութեան ծառայելու համար դրաւ ի լուսանցս մի քանի հետաքրքրական ծանօթութիւններ ու տեղեկութիւններ: Լուսանցներու վրայ զանազան թիւերու մէջ անխուսափելի շփոթումներու առաջին առնելու համար անտարակոյս գործածեց Եւթաղ, ինչպէս յիշեցինք, եռագոյն մելան սեւ, կարմիր եւ կանաչ (կամ կապոյտ):

Եւթաղեան այս լուսանցագրութիւնները փոխադրուած են լիակատար եւ անփոփոխ Նոր Կտակարանի հայ թարգմանութեան լուսանցներուն վրայ, ուստի սակայն ժամանակի ընթացքին որոշ ձեռագիրներու մէջ զանազան պատճառներով մի-

¹ Veri simile est ad patrem hunc veterem, fortasse ad auctores τίτλων, qui evangelis praefixi sunt, spectasse Euthalium dum scribebat in praefatione brevium capitulum ad actus: ἐκ πατέρων ἡμεῖς եւայն, Gregory, Prolegomena, էջ 157.

² Ձի ոչ գրք յայնցանէ — կը յայտարարէ Եւթաղ — որք աստուածեղէն բանին եղին պատգամաւորով մինչեւ ցայսօր գիտէի թէ վասն գրոցն այսոցիկ փոթ յանձնն կալեալ եցոյց զկերպարանս աշխատութեան, բանգի ոչ իսկ այնպէս յանդուգն եւ ժպիր՝ էի եթէ զայլոց ջան վաստակոց յիս առեալ անինսայ թշնամանէի տկարութեամբ սակաւ զիտութեանս մերոյ զընթերցումոցն ընտրութիւնս:

³ Usi sunt veteres στίχοι hoc mensura librorum cum poematum tum orationum prosarum, ut Diogenes Laertius (De vita et mor. philosoph. lib. 5, cap. 28) refert Aristotelis opera stichos 445270 continere, Hieronymus (Catal. script. eccles. cap. 117) Gregorii Nazianzeni opera triginta millia versuum continere... Apud Eusebium dicitur epistula Jesu ad Abgarum paucos stichos continere (Hist. eccl. I, 13, որ զժախտաւար հայ թարգմանութեան մէջ կը պակսի) et Origenes adseverat Paulum paucos stichos ad ecclesias misisse et Johannem epistolam paucorum stichorum reliquisse et Johannis epistulas secundam et tertiam stichos non centum facere, Haec omnia ad στίχους eos pertinent quibus spatium certum definitur et quod sciam non nisi huiusmodi στίχοι commemorantur in subscriptionibus librorum Nov. Testamenti, Gregory, Prolegomena, էջ 112—113.

սամբ կամ՝ ամբողջովին դուրս են վտարուած. արտաքսումներու եւ զանցառումներու պատճառները վերն արդէն թուեցին: Ձեռագիրներու փոխադարձ ձեռնտուութեամբ սակայն կարելի է բարեբախտաբար դեռ վերակազմել եւթադեան լուսանցագրութիւններու զրեթէ ամբողջական պատկերը: Առ այս կը նուիրուին հետագայ տողերը:

Ձեռագիրներ՝ Ա = Վիենն. Միխիթ. Մանդրն. Թ. 55

Բ = " " " " 71

Գ = Զօհրապեան հրատարակութիւն

Դ = Վիենն. Միխիթ. Մանդրն. Թ. 247

Ե = " " " " 245

Զ = " " " " 261

Է = " " " " 113

Թողա՞ւք Պետրոսը:

Ընթերցողիս՝ Հոովմ. ընթերցուածք է: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած՝ ա, ԱԷ չիք: — Ե. 1՝ ԱԲԷ ընթերցուած ք: — Թ. 1՝ նոյնը ընթերցուած գ: — ԺԲ. 1՝ ԱԲ ընթերցուած Է, Է չիք: — ԺԵ. 1՝ ԱԲԷ ընթերցուած է:

Ա. Կորն. ընթերցուածք է: — Ա. 1՝ ԲԷ ընթերցուած ա, Ա չիք: — Է. 1՝ ԱԲԷ ընթերցուած ք: — Ը. 1՝ նոյնը ընթերցուած գ: — ԺԲ. 1՝ նոյնը ընթերցուած Է: — ԺԵ. 1՝ նոյնը ընթերցուած է:

Բ. Կորն. ընթերցուածք Է: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք: — Ժ. 1՝ ԱԲԷ ընթերցուած Է: — Ը. 1՝ Ա ընթերցուած գ, ԲԷ չիք: — Ժ. 1՝ ԱԲԷ ընթերցուած ք: — Ը. 1՝ Ա ընթերցուած ա, ԱԷ չիք: — Գ. 15՝ ԱԲԷ ընթերցուած ք: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք: — Գ. 1՝ ԱԲԷ ընթերցուած ք:

Եփես. ընթերցուածք ք: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք: — Գ. 18՝ ԱԲ ընթերցուած ք:

Կող. ընթերցուածք ք: — Ա. 1՝ ԲԷ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Գուս. ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Ա. Թես. ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք: — Զ. 11՝ ԱԲԷ ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք: — Զ. 11՝ ԱԲԷ ընթերցուած գ: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Եբր. ընթերցուած գ: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Գուս. ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Ա. Տիմ. ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Բ. Տիմ. ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Տիմ. ընթերցուած ա: — Ա. 1՝ Բ ընթերցուած ա, ԱԷ չիք:

Փիլեմ. ընթերցուած ա: — Ա. 18՝ ԳԳ ա՞, ԱԲԷ չիք: — Բ. 11՝ ԲԳ ք, Փիլեմ. ընթերցուած ա: — Ա. 18՝ ԳԳ ա՞, ԱԲԷ չիք: — Ե. 1՝ ԲԳԴԷ Է, Ա չիք: — Զ. 22՝ բոլորը ք:

Գլոհիս. Բ: — Հոովմ. Գլուխը ժթ: — Գ. 9՝ ԲԳԴԷ Է, Ա չիք: — Ե. 1՝ ԲԳԴԷ Է, Ա չիք: — Զ. 22՝ բոլորը ք:

Փիլեմ. չիք: — Գ. 1՝ ԲԳԴԷ գ, Ա չիք: — Զ. 1՝ ԲԳԴԷ Է, Ա չիք: — Ե. 25՝ բոլորը ժա: — Ե. 12՝ ԲԳԴ գ, Ա չիք, Է կը դնէ համար 6: — Զ. 1՝ ԲԳԴԷ Է, Ա չիք: — Ե. 25՝ բոլորը ժա:

— Ե. 7՝ բոլորը թ: — Ե. 14՝ ԱԲԴԷ ժ, Գ կը դնէ համար 3: — ԺԱ. 1՝ ԲԳԴԷ ժգ, Ա չիք: — ԺԲ. 1՝ Ը. 18՝ ԲԳԴԷ ժք, Ա կը դնէ համար 3: — ԺԱ. 1՝ ԲԳԴԷ ժգ, Ա չիք: — ԺԲ. 1՝

Գլուխը եւ տուն կամ ստիք բառերը երբեմն բոլորովին զանց կ'անցուին եւ երբեմն կը գրուին զանազան համապատասխանութիւններով այսպէս ընթերցուածքները:

Գլուխը եւ տուն կամ ստիք բառերը երբեմն բոլորովին զանց կ'անցուին եւ երբեմն կը գրուին զանազան համապատասխանութիւններով այսպէս ընթերցուածքները:

Գլուխը եւ տուն կամ ստիք բառերը երբեմն բոլորովին զանց կ'անցուին եւ երբեմն կը գրուին զանազան համապատասխանութիւններով այսպէս ընթերցուածքները:

բոլորը ժէ, գլուխս ունի է ստորաբաժանում՝ ԺԲ. 1՝ ԱԲԴԷ ա¹, 3՝ ԱԲԷ ք, Դ չիք, 11՝ ԱԲԴ գ, Է չիք, 17՝ ԱԲԴԷ դ, ԺԳ. 1՝ նոյնք ե, 11՝ նոյնք գ, ԺԴ. 1՝ նոյնք Է: — ԺԵ. 1՝ ԲԳԴԷ ժը, Ա չիք: — ԺԵ. 14՝ նոյնք ժթ, Ա չիք:

Ա. Կորն. գլուխք թ: — Ա. 10՝ ԱԲԴԷ ա, Դ չիք, գլուխս ունի է ստորաբաժանում՝ Ա. 10՝ ԱԲԷ ա, Դ չիք, Բ. 6՝ ԱԲԴԷ ք, Գ. 4՝ ԲԷ գ, ԱԴ չիք, — դ եւ է ստորաբաժանումներու թիւերը կը պակսին ինծի ծանօթ ձեռագիրներու մէջ: — Դ. 21՝ ԲԳԴԷ ք, Ա չիք: — Զ. 1՝ բոլորը գ, գլուխս ունի ք ստորաբաժանում՝ Զ. 1՝ ԲԷ ա, ԱԴ չիք, 15՝ ԲԷ ք, ԱԴ չիք: — Է. 1՝ ԲԳԴԷ դ, Ա չիք, գլուխս ունի գ ստորաբաժանում՝ Է. 1՝ ԲԷ ա, ԱԴ չիք, ք եւ գ ստորաբաժանումներու թիւերը կը պակսին ինծի ծանօթ ձեռագիրներու մէջ: — Ը. 1՝ բոլորը ե, գլուխս ունի ե ստորաբաժանում՝ Ը. 1՝ ԲԴԷ ա, Ա չիք, ք ստորաբաժանումի թիւը կը պակսի ինծի ծանօթ ձեռագիրներու մէջ, Թ. 19՝ ԲԷ գ, ԱԴ չիք, Ժ. 14՝ ԲԷ դ, ԱԴ չիք, 23՝ ԲԴԷ ե, Ա չիք: — ԺԱ. 1՝ ԲԳԴԷ գ, Ա չիք: — ԺԱ. 17՝ ԲԳԷ է, ԱԴ չիք: — ԺԲ. 1՝ բոլորը ք, գլուխս ունի գ ստորաբաժանում՝ ԺԲ. 1՝ ԲԷ ա, ԱԴ չիք, 31՝ ԴԷ ք, ԱԲ չիք, ԺԴ. 1՝ ԴԷ գ, ԱԲ չիք: — ԺԵ. 1՝ բոլորը թ, գլուխս ունի դ ստորաբաժանում՝ ԺԵ. 1՝ ԲԴԷ ա, Ա չիք, 20՝ ԲԴԷ ք, Ա չիք, 35՝ ԲԷ գ, ԱԴ չիք, 45՝ ԲԷ դ, ԱԴ չիք:

Բ. Կորն. գլուխք ժ: — Ա. 3՝ ԱԳԴԷ ա, Բ կը դնէ «ընթերցուած ա»ի տակ 1. համարին կից: — Ա. 21՝ բոլորը ք: — Բ. 12՝ ԱԳԴԷ գ, Բ չիք: — Գ. 4՝ ԱԳԷ դ, ԲԴ չիք: — Դ. 1՝ բոլորը ե: — Դ. 7՝ բոլորը գ: — Ե. 11՝ ԱԳԴԷ է, Դ կը դնէ համար 12: — Է. 4՝ ԲԳԴԷ ք, Ա չիք: — Ը. 1՝ ԱԳԴԷ թ, Բ չիք, գլուխս ունի ք ստորաբաժանում՝ Ը. 1՝ Է ա, միւսն. չիք, 16՝ ԲԷ ք, միւսն. չիք: — Ժ. 1՝ բոլորը ժ, գլուխս ունի է ստորաբաժանում՝ Ժ. 1՝ ԲԴԷ ա, Ա չիք, Ժ. 1՝ ԲԴԷ ք, Ա չիք, 13՝ ԲԴԷ գ, Ա չիք, ԺԲ. 14՝ Բ դ, միւսն. չիք, ԺԴ. 1՝ ԱԴԷ ե, Բ չիք:

Գաղ. գլուխք ժը: — Ա. 11՝ բոլորը ա: — Բ. 1՝ բոլորը ք: — Բ. 11՝ ԲԳԴԷ գ, Ա չիք: — Բ. 17՝ ԲԳԴԷ դ, Ա ունի գ: — Գ. 6՝ ԱԳԴԷ ե, Է կը դնէ համար 2: — Գ. 10՝ ԲԳԴԷ գ, Ա չիք: — Դ. 15՝ նոյնք է, Ա չիք: — Դ. 1՝ բոլորը ք: — Դ. 21՝ բոլորը թ: — Ե. 2՝ ԲԳԴԷ ժ, Ա չիք: — Է. 13՝ ԲԳԴԷ ժա, Ա չիք: — Զ. 11՝ ԲԳԴԷ ժը, Ա չիք:

Նիսի. գլուխք ժ: — Ա. 3՝ ԱԳԴԷ ա, Բ չիք: — Ա. 15՝ ԱԳԴԷ ք, Դ չիք: — Բ. 1՝ բոլորը գ: — Գ. 1՝ բոլորը դ: — Դ. 14՝ ԲԳԴԷ ե, Ա չիք: — Դ. 1՝ բոլորը գ: — Դ. 17՝ ԲԳԴԷ է, Ա չիք: — Ե. 3՝ ԱԳԷ ք, ԲԴ չիք: — Ե. 22՝ ԲԳԴԷ թ, Ա չիք: — Զ. 10՝ ԱԳԴԷ ժ, Բ չիք:

Փիլիպ. գլուխք է: — Ա. 3՝ բոլորը ա: — Ա. 12՝ ԱԳԴԷ ք, Դ չիք: — Ա. 27՝ ԱԳԴԷ գ, Բ չիք: — Բ. 19՝ բոլորը դ: — Գ. 1՝ ԱԳԴԷ ե, Է չիք: — Դ. 1՝ բոլորը գ: — Դ. 10՝ ԲԳԴԷ է, Ա չիք:

Կող. գլուխք ժ: — Ա. 3՝ բոլորը ա: — Ա. 9՝ բոլորը ք: — Ա. 15՝ ԱԳԴԷ գ, Բ չիք: — Ա. 21՝ բոլորը դ: — Ա. 24՝ բոլորը ե: — Բ. 1՝ բոլորը գ: — Բ. 11՝ բոլորը է: — Բ. 18՝ բոլորը ք: — Դ. 5՝ բոլորը թ: — Դ. 8՝ բոլորը ժ, գլուխս ունի գ ստորաբաժանում՝ Դ. 8՝ ԲԷ ա, ԱԴ չիք, Դ. 5՝ ԲԷ ք, ԱԴ չիք, 7՝ ԲԷ գ, ԱԴ չիք:

Ա. Թես. գլուխք է: — Ա. 2՝ ԱԳԴԷ ա, Դ չիք: — Բ. 17՝ նոյնք ք, Դ կը դնէ 13. համարին կից եւ 17. համարին կից կը դնէ գ: — Դ. 11՝ ԱԳԴԷ գ: — Դ. 1՝ բոլորը դ: — Դ. 12՝ բոլորը ե: — Ե. 1՝ բոլորը գ: — Է. 22՝ ԲԷ է, ԱԴ չիք:

րած գ (ծնո՝ ք), Բ թ յարարածոց գ, Դ թ յարարած գ: — Ը. 36՝ և Դ միայն (ժ) խզ սաղմոսս ու: — Թ. 7՝ և ժա յարարած ու, Բ ժա յարարածոց ու, Դ ժա յարարծ ու, և յարարածոց ու: — Թ. 9՝ և ժք յարարած ե, Բ ժք յարարածոց ե, Դ ժք յար ե, և յարարածոց ե: — Թ. 12՝ և ժգ յարարծ գ, Բ Դ ժգ յարար գ, և յարարածոց գ: — Թ. 13՝ և ժդ ի մաղաք ա, Բ ժդ ի մաղաքեայ, Դ ժդ ի մաղաք ա, և մաղաքեայ ա: — Թ. 15՝ և ժե յելից ա, Բ Դ ժե յելից ա, և յելից ա: — Թ. 17՝ և ժզ յելից ք, Բ Դ ժզ յելից ք, և յելից ք: — Թ. 26՝ և ժե յովսէէ ա, Բ ժէ յովսէէ ա, և յովսէէ ա: — Թ. 27՝ և ժը յեսա գ, Բ ժը յիսայի գ, Դ ժը եսայի գ, և եսայեա գ: — Թ. 29՝ և ժթ յեսա ու, Բ ժթ յիսայայ ու, Դ ժթ եսաի ու, և եսայեա ու: — Թ. 33՝ և ի յեսա ե, Բ ի յիսայայ ե, Դ ի եսաի ե, և եսայի ի: — Ժ. 5՝ և իա յեզեկ եւ յը աւրինաց ա, Բ Դ իա յը աւրինաց եւ յեզեկեկէ ա, և յեզեկեկէ եւ յերկրորդ աւր նոյն ա: — Ժ. 6՝ և իբ յը աւր ա, Բ իբ յը աւրինաց, և յը աւր ա, Դ միայն իբ: — Ժ. 9՝ և իգ յը աւր ք, Բ իգ երկրորդ աւրինաց ք, և յերկրորդ աւրի ք: — [Ժ. 11՝ և կը յաւելու եսայի գ, իսկ Բ պարզապէս եսայի:] — Ժ. 13՝ և իդ յովելա ա, Բ իդ ի յովելեայ ա, և յովել ա: — Ժ. 14՝ և իե ի նաւումա եւ յեսա ա, Բ իե ի նաւումայ եւ իսայայ ա, և նաւում եւ յեսայի ա: — Ժ. 16՝ իզ յեսա գ, Բ իզ յիսայ գ, Դ եսայի իզ, և եսայի է: — Ժ. 18՝ և իե ժը սղ ե, Բ իէ ժը սաղմոսն ե, Դ ժը սաղմոսս իէ, և ժը սաղմոսս ե: — Ժ. 19՝ և իը յը աւր գ, Բ իը յը աւրինաց ու, Դ յերկրորդ աւր իը, և յը աւրի գ: — Ժ. 20՝ և իթ յեսա է, Բ իթ յիսայ է, Դ յիսայի իթ, և եսայի ք: — Ժ. 21՝ և լ յեսա ք, Բ Լ յիսայայ ք, Դ յիսա Լ, և եսայի թ: — ԺԱ. 3՝ և լա յգ թագ ա, Բ լա թագաւորութեն, Դ լա գ թագաւ ք, և յը թգրունէն ա: — ԺԱ. 4՝ և լբ յգ թագ ք, Բ լբ ք թագաւորութենէ, Դ լբ գ թագվ գ, և յը թգր ք: — ԺԱ. 8՝ և լգ յեսայ թ, Բ Լգ յիսայայ թ, Դ Լգ իսայի թ, և եսայի ժ: — ԺԱ. 10՝ և լդ կը սղ գ, Բ Դ լդ կը սաղմոսէն գ, և կը սղմս գ: — ԺԱ. 26՝ և լե յեսա ժ, Բ լե յիսայայ ժ, Դ լե իսաիա ժ, և եսայի ժա: — ԺԱ. 34՝ և լզ յեսա ժա, Բ լզ յիսայայ ժա, և եսայի ժք: — ԺԲ. 17՝ և լե յառակ ա, Բ լէ յառակաց ա: — ԺԲ. 19՝ և լը յը աւրինաց ու, և լը ք յաւրինաց ու, և յը աւրի ու: — ԺԲ. 20՝ և լթ յառակ ք, Բ Լթ յառակաց ք, և նոս կը դնէ եսայի ժք: — ԺԴ. 9՝ և լս յելից գ, Բ լս յելից գ, և յելից գ: — ԺԴ. 9՝ և լսա ի դեւտաց ա, Բ լսա ի դեւտացոց ա: — ԺԴ. 11՝ և լք յեսայ ժք, Բ լք յիսայայ ժք: — ԺԵ. 3՝ լզ կը սղ է, և կը սղմս է: — ԺԵ. 9՝ և լդ ժէ սղին եւ յը թգրու ա, Բ լդ ժէ սաղ եւ ք թագաւ ա, Դ լդ թագաւ եւ ժէ սաղ ա, և յը թգրու եւ ի ժէ սղ ա: — ԺԵ. 10՝ և լե յը աւր ե, Դ լե ք աւրին ե, և յը աւրին ե, Բ ք աւրինաց ե: — ԺԵ. 11՝ և լզ ճ(ժ)գ սղ ք, Բ լզ ճժգ սաղմս ք, Դ լզ ճ(ժ)գ սաղմ՝ ք: — ԺԵ. 12՝ և լե յեսա ք (sic), Բ լէ յիսայայ ժգ, Դ լէ իսաի ժգ: — ԺԵ. 21՝ և լթ (Չեռ. ժդ) յեսա ժդ, Դ լք իսայի ժդ, և եսայի ժդ:

Ա. Կորն. վկայութիւնք ժէ. — Ա. 19՝ և ա յեսայ ժե, Բ ա յիսայայ ժե, Դ ժե եսայի ա, և յեսայի ժե: — Ա. 31՝ և բ յա թգ եւ յերեմ՝ ա, Բ բ ա թգ եւ յերեմիայէ նոյն ա, Դ բ ա թագաւ եւ յերեմի ա, և ա թգրո եւ յերեմի ա: — Բ. 9՝ և գ ալլուստ ա, եզրն է, և գ ալլուստ ա, Բ գ ալլուստ ա, Դ գ ալլուստ: — Բ. 16՝ և դ յեսայ ժգ, Բ դ յիսայայ ժգ, և եսայի ժգ: — Դ. 19՝ և ե յովբայ ա, Բ ե ի յոբա ա, Դ ե յոբա ա, և յովբայ ա: — Դ. 20՝ և գ ի ղ(գ) սղմ՝ թ, Բ գ ի ղգ սաղմոսն է, Դ գ սաղմ՝ թ: — Ե. 13՝ և ե յը աւրի գ, Բ է ք աւրինաց գ, Դ է ք յաւրին գ, և գ յը աւրինաց գ: — Զ. 16՝ և ք յարար է, Բ ք յարարածոց է, և յարարածոց է: — Թ. 9՝ և թ յը աւրին է, Բ թ ք աւրինաց է, և յը աւրի ժ: — [Ժ. 5՝ Բ Դ կը դնեն ի թուոց, 6՝ և Բ Դ կը դնեն

խզ սաղմոսէն ժե, Դ ե խզ սաղ ժե: — Ա. 10՝ Ե զ ճա սղմ՝ ժը, Բ զ ճա սաղմոսէն ժը: — Ա. 13՝ Ե Կ ճթ սղմ՝ ժթ, ԱԲ է ճթ սաղմոսէն ճթ: — Բ. 6՝ Ե Ը Ը սղէ ի, Բ Ը սաղմոսէն ի, Ա սղմս ի: — Բ. 12՝ Ե Թ իա սղ իա, Բ թ իա սաղմոսէն իա, Ա իա սղմ՝ իա: — Բ. 13՝ Ե Ժ յեսայ իզ, Բ Ժ յեսայայ իզ, Դ Ժ իսաի իզ, Ա յեսայի իը: — Անդ՝ Ե ժա յիսայ իդ, Բ ժա յիսայայ իդ, Ա յիսայ իզ: — Դ. 7՝ Ե Ժը յը աւր ղդ սղ ժզ, Բ ժը աւրինաց եւ ի ղդ սաղմոսէն ժզ, Դ Ը աւրին ղդ սաղմ՝ ժզ, Ա յզ աւրինաց եւ ի ղզ սաղմ՝ ժզ: — [Դ. 13՝ Բ կը ղնէ յելից, 16՝ Ե կը ղնէ յելից, 17՝ ԱԲ կը ղնեն ի թուոց, 18՝ ԱԲ կը ղնեն դարձեալ ի թուոց:] Դ. 4՝ Ե ժզ յարար ժդ, ԲԴ ժզ յարարածոց ժդ: — [Ե. 5՝ ԲԴ կը ղնեն Ը սաղմոսէն:] — Ե. 6՝ Ե Ժդ ճթ սղ իը, Բ ճթ սաղմոսէն իը, Ա ժթ սաղմոսէն ժթ, Դ ճթ սաղ: — Զ. 14՝ Ե Ժե յարա ժե, Բ ժե յարարածոց ժէ: — [Է. 17, 21՝ ԲԵ ունին ճթ սաղմոս:] — Ը. 5՝ Ե ժզ յելից զ, Բ ժզ յելից զ: — Ը. 8՝ Ե Ժե յերեմիայէ Ը, Բ ժէ յերեմիայէ Ը: — Թ. 20՝ Ե միայն ժը յելից է: — Ժ. 5՝ Ե Ժթ լթ սղ իզ, Բ ժթ լթ սաղմոսէն իզ: Ժ. 30՝ Ե ի յը աւր, ժդ, Բ ի Ը աւրինաց ժդ, Ա յը աւրին ժդ: — Անդ՝ Ե իս յը աւ ժե, Բ իա Ը աւրինաց ժե, Ա յը աւրին ժե: — Ժ. 37՝ Ե իը յամբակ ա, Բ իը յամբակումա ա, Ա յամբակ Ը: — [ԺԱ. 4, 5, 7, 8, 11, 17, ԲԴ կը ղնեն յարարած:] — ԺԱ. 18՝ Ե իզ յարարած, Բ իզ յարարածո ժդ, Դ իզ յարա: — [ԺԱ. 21, 22, ԲԵ կը ղնեն յարարած, 24, 28՝ յելից, 30, 31՝ Բ միայն ունի յետուայ:] — ԺԲ. 5՝ Ե իդ յառակ ե (ձեռ. դ), Բ իդ յառակաց ե, Ա յառակաց ե: — ԺԲ. 15՝ Ե իե յը աւր. ժզ, Բ իե Ը աւրինաց: — [ԺԲ. 16՝ ԲԵ կը ղնեն յարարած:] — ԺԲ. 21՝ Ե իզ յելից Ը, Բ իզ յելից Ը, Դ յելից: — ԺԲ. 26՝ Ե իե յանգէէ ա, Բ իէ յանգէէ ա, Դ իէ յանկ եւ զաքար, Ա յանգէէ ա: — ԺԲ. 29՝ Ե իը յը աւր ժէ, Բ իը Ը աւրինաց ժէ, Ա յը աւր ժէ: — ԺԴ. 5՝ Ե իթ յը աւր ժը, ԲԴ իթ Ը աւրինացն ժը, Ա յը աւր ժը: — ԺԴ. 6՝ Ե ղ ճժէ սղ իդ, ԲԴ ղ ճժէ սաղմոսէն իդ, Ա ճժ սղմ՝ իդ:

Ա. Տիմ. վկայութիւնը Ը. — Ե. 18՝ Ե ա յը աւր. ժթ, ԲԴ ա Ը աւրինաց ժթ. Ա յը աւր ժթ: — Ե. 18՝ Ե Խ ի մատթէի աւետ Ը, Բ Ը ի մատթէոսէ Ը, Ա մատթէոս Ը:

Բ. Տիմ. վկայութիւն ա. — Բ. 19՝ Ե ա ի թուոց ա, Բ ա ի թուոց ա, Դ ա ի թվոց, Ա ի թուոց ա:

Տիտ. վկայութիւն ա. — Ա. 12՝ Ե օ Եպիմնիդեայ կրետացոյ հրաման ա, Բ Եպիմնիդոսէ հարցկէ ըղծութիւն, Ա Եպիմնիդէս՝ ցկրետացոյ հարցկէ ա, Զօ՝ հրապեան՝ քազում գրչագիրը համաձայն մերումս ի լուս. նշանակեն յեպեմնիդոսէ հարցկէ ըղծութիւն եւ ոմանք իպեմնիդեայ կրետացոյ հարցկի հրաման (տես եւ Սարգիսեան, Եւազր, էջ ԾԲ եւ Յուցակ, Ա., էջ 799):

ՏՈՒՆԲ: — Հոովմ. Ա. 24՝ Բ տունը ծ, Է 25. համարին կից, Ա դրած է սխալմամբ Ա. 3 տունը ծ, որուն վերեւ սակայն ծանօթագրած է “յանձինս իւրեանց” ցոյց տալով համար թէ “տունը ծ” կը պատկանի ըստ ինքեան Ա. 24. համարին: — Բ. 14՝ ԲԷ տունը ճ, Ա դրած է 15. համարին կից տունը ճ: — Դ. 9՝ ԱԲ տունը ճճ, Է ունի սխալմամբ տունը դ: — Դ. 9՝ Բ տունը մ, Է 8. համարին կից, Ա չիը: — Ե. 6՝ ԱԲ տունը մժ, Է չիը: — Զ. 1՝ ԲԷ տունը յ, Ա չիը: — Է. 1՝ ԱԲ տունը յժ, Է չիը: — Է. 21՝ ԲԷ տունը ն, Ա ունի սխալմամբ տունը դ: — Ը. 22՝ Բ տունը նժ, Ա 18. համարին կից ունի տունը նժ, Է չիը: — Թ. 6՝ ԱԲԷ տունը շ, Ա 3. համարին կից ալ կրկնած է սխալմամբ տունը շ: — Թ. 31՝ ԱԲԷ տունը շժ: — ԺԱ. 1՝ ԲԷ տունը ո, Ա չիը: — ԺԱ. 24՝ Բ տունը ոժ, Է 25. համարին կից, Ա չիը: — ԺԲ. 11՝ ԱԲԷ տունը չ: — ԺԴ. 14՝ ԲԷ տունը չժ, Ա ԺԴ. 3. համարին կողքին կը ղնէ տունը չժ: — ԺԴ. 24՝ ԲԷ տունը պ,

Ա չիք: — ԺԵ. 25՝ Բ տունը պծ, ԱԷ կը դնեն տունը պծ 22. համարին կից: — ԺԶ. 18՝

ԱԷ տունը Զ, Բ չիք: — Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը Զի:

Ա. Կորն. Ա. 26՝ ԱԲ տունը ծ, Է կը դնեն տունը ծ 27. համարին կից: — Գ. 4՝

ԲԷ տունը ճ, Ա չիք: — Դ. 8՝ Բ տունը ճծ, Է կը դնեն 7. համարին կից, իսկ Ա չունի: —

Ե. 11՝ ԱԷ տունը մ, Բ չունի: — Զ. 18. համարին կից կը դնեն Բ տունը մծ, իսկ Է Ե.

1. համարին քով ունի տունը մծ, Ա չիք: — Է. 27՝ ԲԷ տունը յ, Ա չիք: — Ը. 8՝

ԲԷ տունը յծ, Ա չիք: — Թ. 16՝ Է տունը ն, Բ կը դնեն 17. համարին կից, իսկ Ա չիք:

— Ժ. 14՝ ԱԲԷ տունը նծ: — ԺԱ. 10. Բ տունը շ, Է կը դնեն 13. համարին կից, Ա չիք:

— ԺԲ. 1՝ Բ տունը շծ, Է կը դնեն ԺԱ. 34. համարին կից, որովհետեւ ԺԲ. 1. համարին

— ԺԳ. 26՝ Բ տունը ո, ԱԷ չիք: — ԺԴ. 7՝ ԲԷ տունը ոծ,

լուսանցքը ազատ չէ, Ա չիք: — ԺԵ. 26՝ Բ տունը ո, ԱԷ չիք: — ԺԶ. 18՝ Է տունը չծ,

Ա չունի: — ԺԷ. 29՝ ԱԷ տունը չ, Բ կը դնեն 30. համարին կից: — ԺԸ. 12՝ ԱԷ տունը պծ, Բ 11. համարին

ԱԲ չիք: — ԺԹ. 42՝ Բ տունը պ, ԱԷ չիք: — ԺԺ. 12՝ ԱԷ տունը պծ, Բ 11. համարին

կից կը դնեն: — ԺԳ. 24՝ Է կը դնեն տուն ի, զոր ջնջելու է: Ի վերջ թղթոյս համագումար

տունը պի:

Բ. Կորն. Ա. 19՝ ԲԷ տունը ծ, Ա կը դնեն վրիպմամբ Դ. 7՝ տունը ծ: — Դ. 3՝ ԲԷ

տունը ճ, Ա չիք: — Դ. 7՝ Բ տունը ճծ, ԱԷ հոս դրած «ծ» ն սրբագրելու է անտարակոյս

ճծ. Է կը դնեն տունը ճծ 5. համարին կից: — Ե. 10՝ Բ տունը մ, Է կը դնեն 8. համարին

ճծ. Է կը դնեն տունը ճծ 5. համարին կից: — Ե. 13՝ ԲԷ տունը յ, Ա չիք: — Ը. 20՝ ԱԲԷ

ճծ, Ա չիք: — Զ. 14՝ ԱԲԷ տունը մծ: — ԺԱ. 4՝ ԱԲ տունը նծ, Է կը դնեն 5. հա-

մարին կից: — ԺԲ. 14՝ ԲԷ տունը ն, Ա չիք: — ԺԳ. 18՝ ԱԲ տունը շծ: Ի վերջ թղթոյս

համագումար տունը շի:

Դաղ. Բ. 1՝ ԱԲԷ տունը ծ: — Դ. 1՝ ԱԲԷ տունը ճ: — Դ. 24՝ ԱԲԷ տունը ճծ: —

Դ. 27՝ ԱԲԷ տունը մ: — Ե. 21՝ Է տունը մծ, ԱԲ չիք: Ի վերջ թղթոյս համագումար

տունը միզ:

Եփես. Բ. 1՝ ԲԷ տունը ծ, Ա չիք: — Դ. 1՝ ԱԲ տունը ճ, Է չիք: — Դ. 10՝ ԱԲ

տունը ճծ, Ա չիք: — Դ. 32՝ ԱԲԷ տունը մ: — Ե. 28՝ ԲԷ տունը մծ, Ա չիք: — Զ. 19՝

Է տունը յ, Ա չիք, իսկ Բ 14. համարին կից կը դնեն վրիպմամբ տունը մ: Ի վերջ

թղթոյս համագումար տունը յի:

Փիլիպ. Ա. 27՝ ԱԲԷ տունը ծ: — Բ. 19՝ նոյնը տունը ճ: — Դ. 15՝ նոյնը տունը ճծ,

— Դ. 18՝ Բ տունը մ, ԱԷ չիք: Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը մի:

Կոր. Ա. 22՝ ԱԲԷ տունը ծ: — Բ. 14՝ ԲԷ տունը ճ, Ա չիք: — Դ. 16՝ Է տունը ճծ,

Ա կը դնեն 17. համարին կից, Բ չիք: — Դ. 16՝ Ա տունը մ, Բ կը դնեն նախ 10. համարին

կից, յետոյ դարձեալ 14. համարին կից, Է չիք: — Ի վերջ թղթոյս համագումար

տունը մի:

Ա. Թես. Բ. 10՝ ԱԲ տունը ծ, Է չիք: — Դ. 11՝ ԱԲԷ տունը ճ: — Ե. 1՝ նոյնը

տունը ճծ: — Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը ճիզ:

Բ. Թես. Բ. 9՝ ԲԷ տունը ծ, Ա չիք: — Դ. — ԱԲԷ չեն պահած տունը ճ: — Ի վերջ

թղթոյս համագումար տունը ճի:

Եբր. Բ. ԱԲԷ տունը ծ: — Դ. 12՝ նոյնը տունը ճ: — Դ. 14՝ նոյնը տունը ճծ: —

Ե. 13՝ Է տունը մ, Բ կը դնեն Զ. 5. համարին կից, Ա չիք: — Ե. 6՝ ԲԷ տունը մծ,

Ա չիք: — Ը. 1՝ ԱԲԷ տունը յ: — Թ. 6՝ նոյնը տունը յծ: — Թ. 26՝ ԱԷ տունը ն,

Բ ունի 25. համարին կից: — Ժ. 22՝ ԱԲԷ տունը նծ: — ԺԱ. 5՝ ԲԷ տունը շ, Ա չիք:

— ԺԲ. 6՝ ԱԲԷ տունը ո: — ԺԳ. 2՝ ԲԷ տունը ոծ,

— ԺԴ. 26՝ ԱԷ տունը շծ, Բ չիք: — ԺԵ. 6՝ ԱԲԷ տունը ո:

Ա. դնէ 3. համարին կից: — ԺԴ. 22՝ Բ տունը Է, Է կը դնէ 24. համարին քով, Ա չիք: — Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը չգ:

Ա. Տիմ. Բ. 5՝ ԱԲ տունը Ծ, Է չիք: — Դ. 1՝ Բ տունը Ծ, ԱԷ չիք: — Ե. 9՝ Ա տունը ԾԾ, Բ կը դնէ 10. համարին իսկ Է 3. համարին կից: — Զ. 10՝ Է տունը Ժ, Ա չիք: — Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը Ժ:

Բ. Տիմ. Բ. 5՝ ԲԷ տունը Ծ, Ա չիք: — Դ. 6՝ Բ տունը Ծ, Է կը դնէ 5. համարին կից, Ա չիք: — Դ. 10՝ ԱԲԷ տունը ԾԾ: — Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը ԾԾ:

Տիտ. Բ. 9՝ ԱԲԷ տունը Ծ: — Ի վերջ թղթոյս համագումար տունը դէ:

Փիլեմ. Թուղթը ի կատարածի ունի միայն համագումար տունը լէ:

Զանազանք: — Ա. Կորն. Գ. 18, Թ. 26, եւ Գաղ. Ե. 21 ամենայն զրչագիրք ի լուսանցս նշանակեն ատօրկեցի է կանոնս (Զօհր.), իսկ Ա. Կորն. ԺԱ. 19, յայս համար ոմանք ի լուս. նշանակեն ատօրկեցի կամ ատօրկոսի էր կանոնս (Զօհր.): Հմմտ. Սարգիսեան, Շւաքը, էջ ԾԲ եւ Մայր Յուցակ, Ա, էջ 795: Նախաքնագիրն ալ, որ միեւնոյն տեղիքներու լուսանցքները կը գրաւէ ունի՝ ὁ καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ καὶ, Z., էջ 596, ուր կը ծանօթագրուի *quid autem iis verbis sibi voluerit Euthalius mihi non liquet, fortasse indicare voluit, Paul. m illis in locis uti aliquo Atticorum effato, ad fidem dictis suis apud Corinthios conciliandam*. Ա ունի ամենուրեք «ատօրկեցի է կանոնս», նոյնպէս Բ ի լուս. Ա. Կորն. Թ. 26, իսկ Ա. Կորն. Գ. 18, ԺԱ. 19 եւ Գաղ. Ե. 21 չիք, Է Ա. Կորն. Գ. 18 եւ Թ. 26՝ «ատօրկեցի կանոնս», ԺԱ. 19՝ «ատօր... եցի է ... անոնս», իսկ Գաղ. Ե. 21՝ կանոնաւոր. Դ Ա. Կորն. Գ. 18՝ «տիկ» եւ ստորեւ «կանոն», միւսները կը պակսին:

Ա. Կորն. Թ. 5, ուր ամենայն զրչագիրք ունին «եղբարքն տեսոն», եւ ի լուս. նշանակեն Որդիք Յովսեփայ, Յակոբոս զուխ եպիսկոպոսաց, Յովսէփ, Սիմոն, Յուդա քաց ի միոյ օրինակէ որ զանց առնէ դնել «զուխ եպիսկոպոսաց», եւ այլ մի օրինակ գրէ զիւսաւոր եպիսկոպոսաց (Զօհր.) հմմտէ Սարգիսեան, Յուցակ, Ա, էջ 795: Նախաքնագիրը կայ Z. ի մօտ այսպէս քառական ունի Ἰωσήφ, Ἰάκωβος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, Ἰωσήφ, Σίμων, Ἰούδας, էջ 601: Ա «որդիքն Յովսեփայ, Յակոբոս եւ այլք» Բ «որդիք Յովսեփայ, Յակոբոս զուխ եպիսկոպոսաց, Յովսէփ, Սիմոն, Յուդա», Դ չիք:

Բ. Կորն. Ը. 18, յայս համար ի լուս. նշանակի համաձայն քաղմաց զԶուկայ ասէ (Զօհր.): Նախաքնագիրը տես Z., էջ 620 τὸν Λουκᾶν λέγει. Բ ունի «զղուկ» եւ ստորեւ «այսէ», Է «զղուկայ» եւ ստորեւ «էսսէ», ԱԴ չիք:

Բ. Կորն. ԺԱ. 32, ուր ի լուս. ամենայն զրչագիրք նշանակեն աներ Հերովդի էր արեւոս այս (Զօհր.), հմմտէ Սարգիսեան, Յուցակ Ա. 796: Նախաքնագիրը տես քառական Z. էջ 623 πενθερός ἦν Ἡρώδου ὁ Ἀρέτας οὗτος. ԱԲԴ չիք, Է ունի «Աներ Հերովդէի է արեւոս այս»:

Գաղ. Գ. 17, ի լուս. այսր համարոյ գրեթէ ամենայն զրչագիրք նշանակեն զայս. Աբրահամ հե. մինեւ ի ճ. ամ. եւ Իսահակ կ. Յակոբ զգ. (ուղղելի «ղա») Յովսէփ ճթ. յեգիպտոս ձիւղ. միանգամայն նլ (Զօհր.). հմմտէ Սարգիսեան, Յուցակ, էջ 796, որուն նախաքնագիրը յունարէնն է Ἀβραάμ ἀπὸ οὗ. ἔτους ἔτη κα. Ἰσαάκ ἔτη ξ. Ἰακώβ ἔτη γα. Ἰωσήφ ἔτη ρί, ἐν Αἰγύπτῳ ἔτη ρμδ. γίνεται ἔτη ολ, Z., էջ 629: Վենետ., Թ. 192 ունի «Աբրահամ» եւ թանասուն եւ հինգ մի(ն)չ ի հարիւր ամ: Իսահակ վաթսուն, Յակոբա զգ. Յովսէփ ճթ. յեգիպտոս ձիւղ. միանգամայն նլ (Սարգ

լուս, նշանակեն զանուանս նահապետացն եւ զմարգարէից՝ առ իւրաքանչիւր հաստուած
բանի (Ձօհր.) Աբրահամ, Մովսէս, Յեսու: Աբրահամ եւ Փենեկս: Յեսու եւ Բաղէբ:
Դանիէլ: Սեղրափ, Միսաբ եւ Աբեթնագով: Ուրիաս, Նսայի: Նզեկիա: Աբրահամ, Մով-
սէս, Սամփսոն, Բարակ եւ Դաւիթ: Կինն սոմնացի եւ սարեփթանացի: Մակաբայեցիքն
եւ թն եղբարքն եւ մայրն: Նղիշա, Նրեմիա, Միքէ: Նաբովթ եւ Զաքարիա: Նսայի:
Զորաբարեղ, Միքէ: Ուրիա, Յոհաննէս: Նղիա եւ Նղիշէ: Մարգարէքն զօրս կերակրեաց
Աբդիու յայրի անդ: Այսպէս Վենետ. Թ. 192 Չ. Սարգիսեանի արտագրութեան
համաձայն (Յուցակ, Ա, էջ 798). ՎԻԻ մէջ չիք, իսկ ԲԷԻ տարբերակներն են՝
Բ Աբրահամ. Բ Յեսու. Բ Փենեկէս (եւ չիք). Է Փենեկէզ. Բ Բաղեփ Յեսու. Է Յեսու եւ
Բաղափ. Է Սեղրաբ. Բ Միսակ. Բ Աբնագովր (sic). Է Աբեղ (sic). Է Ուրիա Նսայ.
Բ Ուրիաս. Բ Սամփսով (sic). Է Սամփսոն. “Բարակ եւ Դաւիթ” չիք յօրին., Բ ունի.
Է ալ ունի “Դեղէոն” յաւելուածով յետոյ “Բարակ” եւ այլն. Է սարեփթացի. Բ չիք
“կինն սոմնացի եւ սարեփթանացի”. Բ մայր. Է միայն մակաբանցիք. Է Միքիէ. Բ Սո-
բովթ Զաքարիայի. Է Զաքարի. Է Իսայի. Բ չիք. Յօրին. Զափափ, Աբէլ. Բ Զորոբա-
բեղ, Միքէ. Է չիք. Բ Յովհաննէս. Է Յովանէս. Բ Նղիա Նղիշա. Է Նղիայ Նղիշա.
Յօրին. չիք “յայրի անդ”. Բ ունի, իսկ Է յայրին եւ յետոյ “յիսուն ծ”: Այլուր (Հանդ-
Ամս. 1922, էջ 666) այս լուսանցագրութեան մասին խօսելով ջանացի ցոյց տալ թէ
եփրեմեան ծագում ունի եւ առնուած է Եփրեմի Նբր. մեկնութենէն (Գ., էջ 226—227).
այստեղ սակայն նկատել կու տամ թէ ինչպէս Նբր. թղթոյն պատճառին համար
Եւթաղ եւ Եփրեմ միեւնոյն աղբիւրն են գործածած, նոյնպէս ալ այս լուսանցագրու-
թեան համար հասարակաց աղբիւր մըն են ունեցած: 33. համարին դիմաց “Աբրահամ,
Մովսէս, Յեսու” = Αβραάμ, Μωϋσῆς, Ἰησοῦς (Z., էջ 683), Եփրեմ ունի “Աբրա-
համ, Ղովթ, Մովսէս, Յեսու” (էջ 227): “Գործեցին զարդարութիւն”ի դիմաց “Աբրա-
համ եւ Փենեկս” = Αβραάμ, Φηνέες, Եփր. չունի: “Հասին աւետեաց”ի դիմաց
“Դանիէլ” = Δανιήλ [Σαμψών]. Եփր. “տունն դանիէլեան” (էջ 226): “Հրոյ”ի դիմաց
“Սեղրաբ, Միսաբ, Աբեթնագով”, յոյն ունի οἱ τρεῖς παῖδες, որուն աւելի մերձ է
Եփր. “տունն անանեանց” (էջ 226): “Սրոյ”ի դիմաց “Ուրիաս, Նսայի” = Οὐρίας
καὶ Ἠλίας οἱ προφῆται, Եփր. “Որիա եւ Նղիա մարգարէքն” (էջ 227): “Ի տկա-
րութիւն”ի դիմաց “Նզեկիա” = Ἐζεκίας βασιλεὺς, Եփր. “Նզեկիա արքայ”: “Ի պա-
տերազմի” եւ “աւտարաց” բառերուն հանդէպ “Աբրահամ, Մովսէս, Սամփսոն, Բարակ,
Դաւիթ”, յոյն շփոթութիւն մը ունի այստեղ Αβραάμ καὶ Δαβίδ, (Λώτ?)... Μωϋσῆς,
Ἰησοῦς, Βαρὰχ, Δαβίδ, Եփր. ունի “Աբրահամ, Ղովտ, Մովսէս, Յեսու... Սամփսոն,
Բարակ: “Կանայք”ի դիմաց “կինն սոմնացի եւ սարեփթանացի” = ἡ Σομανίτις καὶ
ἡ χεῖρα ἡ Σαραφθα. Եփր. “Սիղոմացի եւ ծարփաթացի”: “Կոշկոճեցան”ի դիմաց
“Մակաբայեցիքն եւ թն եղբարքն եւ մայրն” = οἱ Μακκαβαῖοι ἐπτά, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν,
Եփր. “մակաբայեցիքն եւ թն եղբարք մարքն հանդերձ”: Զտանջանաց”ի հանդէպ
“Նղիշա, Նրեմիա, Միքէ” = Ἰερεμίας καὶ Μεχάιας, Եփր. Նղիշա եւ Նրեմիա եւ Միքիա:
“Բարկոճեցան”ի դէմ “Նաբովթ եւ Զաքարիա” = Ναβουθῆ καὶ Στέφανος, Եփր. ունի
“Մովսէս եւ Նաբովթ, իսկ “Զաքարիա եւ Նսայի” կը դնէ “սղոցեցան”ի հանդէպ:
“Սղոցեցան”ի դիմաց Եւթաղ ըստ յոյնին ունի միայն “Նսայի” = Ἡσαΐας. “Փորձե-
ցան”ի դիմաց “Զաւրաբաբէլ (յօրին. Զափաբ. Աբէլ), Միքէէ”, յոյն ունի բը-
լորովին տարբեր Αβραάμ καὶ Ἰώβ. իսկ Եփր. ունի միայն “Յովբ”: “Սպանմամբ
սրոյ մեռան”ի դիմաց “Ուրիա, Յոհաննէս” = Οὐρίας καὶ Ἰάκωβος (էջ 684)՝ Եփր.

“Միքա, Որիա, Յոհաննէս”։ “Լեւմաշկաւք”ի ղիմաց “Եղիա եւ Եղիշէ” = “Ἠλίας, Μιχαήλ, Ιωάννης. Եփր. “Եղիա եւ Եղիշա”։ “Չարչարեալք”ի հանդէպ “մարգա-
 ’Ελισσαῖος, Ἰωάννης. Եփր. “Եղիա եւ Եղիշա”։ “Չարչարեալք”ի հանդէպ “մարգա-
 ղէքն զորս կերակրեաց Աբդիու յայրին” = οἱ προφῆται οὗς ἔτρεφεν Ἀβδίου, Եփր.

“մարգարէքն, զոր թագուցեալ էր Աբիեղիայ եւ կերակրէր յանապատի”։
 Բ. Տիմ. Գ. 10, յայս համար ամենայն զրչագիրք ի լուս. նշանակեն զԹեկղի
 չարչարանսն ասէ (20 հր.) կամ Սարգ., Եւազր, էջ ԺԲ. զԹեկղի չարչարանացն ասէ,
 Z. չունի այս լուսանցազրուծիւնն, այլ ունի միայն խորագիւղի կ’ քալ. ասէ πειραζόμενος
 Եղիս անցիւս քառասուն Թէպիւ (Z., էջ 701)։ Բ. “չարարանսն” իսկ վննետ.
 Թ. 192 2. “չարչարանացն” Ա. Ե. չիբ։

Բ. Տիմ. Գ. 13, յայս համար ամենայն զրչագիրք ի լուս. նշանակեն մատենա-
 էին չրէիցն գաղարեւոյ, զայնմանէ ասէ (20 հր.), հմմտէ Սարգ., Յուցակ, Ա, էջ ԺԲ.
 = Ἰουδαϊκὸν εἰλητάριον τοῦ νόμου λέγει, Z., էջ 702. այսպէս ամենայն զրչագիրք.
 Ա. Ե. չիբ։

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Շարունակելի։)

ՅՈՒՆԻՍԻԱՆ ԳՊՐՈՑԸ

ԵՒ

ՆՐԱ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

Ն Ե Ր Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

§ 1. Յունիսի Գրոցի — Եղիսի ինքնիւ
 ինքնիւ ինքնիւ ինքնիւ ինքնիւ — Մեր հին մա-
 տենագրութեան մութ ու խրթին առեղծուածն
 է կազմում յունարան գրոցի ու լեզուի ծագ-
 ման եւ զարգացման խնդիրը։

Մինչեւ այժմ, չնայած բանասէրների գործ
 դրած բոլոր ջանքերին, անհնար է եղել գիթ
 մատուցողապէս որոշել, թէ երբ, որտեղ եւ ինչ-
 պիսի պարագաներում ծնունդ է առել ու
 հետզհետէ կազմակերպուել յունարան ուղղու-
 թիւնը եւ լեզուն, որն իր յատուկ ու բնորոշ
 տեղն ունի հայոց հին մատենագրութեան մէջ։

Հայ մատենագրական աւանդութիւնը, որին
 երկար ժամանակ անվերապահօրէն հետեւում
 էր հայ բանասիրութիւնը, արտաքին գրոց յու-
 նարան թարգմանութիւններն ու մեկնութիւն-
 ները վերագրում էր Գաւիթ Անյաղթ հայ փի-
 լիսոփային, մասամբ նրա ընկերակիցներին, ըն-
 դունելով նրանց հինգերորդ դարի հեղինակներ,
 Սահակ-Մեսրոպի աշակերտներ։

Այդ աւանդութիւնը, ինչպէս ցոյց ենք
 տուել “Գաւիթ Անյաղթի խնդիրը” նոր լուսա-

րանութեամբ, մեր աշխատութեան մէջ¹, անհիմն
 ու անվաւեր մի առասպել է, յետագայ դարե-
 ղում յերկրում։

“Արտաքին գրոց”, այն է՝ իմաստասիրական
 քերականական, ճարտասանական եւ այլ նման
 երկերի բովանդակութիւնը հայագէտ հմուտ
 բանասէրներն անգամ դժուար կարող են հաս-
 կանալ առանց այդ ուսմունքների մօտ ծանօթու-
 թեան, յունարէն լեզուի օգնութեան եւ մաս-
 նագիտական յարատեւ հետախուզման։ Այդ
 երկերի յունարան իրթին լեզուն այնքան արուես-
 տական ու արտասովոր է, որ անմատչելի ու ան-
 հասկանալի է անգամ վարժ ու հմուտ գրաբա-
 րագէտների համար։ Այդ է գուցէ գլխաւոր
 պատճառը, որ շատ քիչերն են ձեռնամուխ եղել
 հետազոտելու այս երկերը եւ սրանց վերաբերեալ
 բանասիրական ու լեզուական միջին հարցերը։
 Հայ բանասիրութիւնը զբաղուել է գրեթէ բա-
 ցառապէս ոսկեդարեան անուանուած մատենա-
 գրական երկերի քննութեամբ եւ միանգամայն
 աչքաթող արել յունարան ուղղութեան, լեզուի
 եւ “արտաքին գրոց” ուսումնասիրութիւնը։

Այդ ուսումնասիրութիւնը սակայն նախա-
 պայման է կազմում մեր հին մատենագրութեան
 ամենահիմնական խնդիրների պարզաբանման։
 Բացի այդ՝ յունարան ուղղութիւնն ու “արտա-
 քին գրոց” ուսմունքը կարօտ են ամենալուրջ
 ուշադրութեան նաեւ իրանց ուրոյն բովանդա-

¹ Վաղարշապատ 1904, արտատպ, “Արարատ” ամ-
 սագրից, 1904, Փետր., Յունիս, Յունիս։